

Одбору за статутарна питања и
Сенату Универзитета у Београду

Поштовани чланови Одбора и Сената,

обрађавам вам се у својствима редовног професора Филозофског факултета, члана његовог Одељења за социологију и члана Одбора за статутарна питања Универзитета у Београду. Повод мог обраћања јесу предстојеће расправе о Статуту Филозофског факултета (Одбор за статутарна питања би требало да дâ мишљење о њему, а Сенат да донесе одлуку о његовој усаглашености са Статутом Универзитета у Београду).

Као дугогодишњи члан Одбора за статутарна питања, три пута сам био у прилици да се изјашњавам о Статуту Филозофског факултета: први пут на седници одржаној 26. децембра 2008. (о Изменама и допунама Статута од 5. јуна 2008), други пут на седници одржаној 14. јуна 2013. (о изменама и допунама Статута од 8. децембра 2008, 3. јула и 17. децембра 2009, као и од 21. децембра 2012) и трећи пут на седници одржаној 18. фебруара 2016. (о захтеву четири члана Деканског савета Филозофског факултета од 7. фебруара 2016, да се поништи одлука Савета од 3. фебруара 2016, којом су поништене раније одлуке од 14. фебруара 2013. и 22. маја 2014. због тога што су њима мењане норме Статута уз помоћ фиктивних „званичних тумачења“). Само у првом случају све је било регуларно (том приликом сам Измене и допуне Статута потписао сам у својству председника Савета Филозофског факултета), док су преостала два случаја била инцидентна. Наиме, Одбор за статутарна питања је у другом случају сам интервенисао када је утврдио да су декани Филозофског факултета престали да шаљу своје измене и допуне Статута на проверу усаглашености са Статутом Универзитета у Београду, док је у трећем случају био увучен у велики скандал који је на Филозофском факултету избио због тога што је Статут мењан не само у тајности од Универзитета него и од самог факултетског Наставно-научног већа. Трећи и уједно највећи инцидент представља Статут Филозофског факултета који је Савет донео 23. новембра 2018. и који се сада налази у процедури добијања сагласности Универзитета.

Да би се разумела инцидентност овог Статута потребно је вратити се једну деценију уназад. Проблеми Филозофског факултета у изради Статута започели су са доношењем Закона о високом образовању из 2005. године и заправо су последица изостанка воље да се приступи тзв. „болоњским“ реформама (уместо њих, доследно се манифестује тежња да свака законски „наметнута“ новина – ако баш и мора да се прихвати – остане у што већој мери мртво слово на папиру). Несавладаиви отпори су се јавили већ приликом израде горе поменутих Измена и допуна Статута, на крају усвојених 8. децембра 2008, тако да сам 6. октобра 2008. поднео оставку на место председника Савета (и Статутарне комисије), уз образложење „да предложене статутарне промене, иако неопходне са становишта

акредитације, неће решити оне највеће и најразорније проблеме који у последње време све снажније потресају Факултет. Чврсто сам, наиме, убеђен да су ове, баш као и претходне статутарне промене, превасходно козметичког карактера, а да су сви проблеми који значајно спутавају нормално функционисање Факултета, урушавају његов углед и реноме, смањују његов реформски потенцијал и погодују његовој прогресивној дезинтеграцији, на крају стављени под тепих.“ Иако је подржао ове Измене и допуне Статута, тадашњи декан проф. др Александар Костић је на ванредној седници Наставно-научног и Изборног већа, одржаној 4. јуна 2009, у свом драматичном обраћању „указао и на озбиљне недостатке постојећег Статута [...] Ове чињенице указују на озбиљну аномалију у деценијском функционисању Факултета о којој ћу детаљније говорити касније. Пошто је Статут пресликао овакву праксу, у њему нису предвиђена решења која би спречила да се неко на статутарно ваљан начин доведе у законски недефинисан статус. Због тога је неопходно *одмах приступити изменама постојећег Статута* које би онемогућиле овакве опструкције. Уколико то не учинимо одмах, Статут ће постати генератор будућих криза за које нећемо имати решење“. Измене о којима је говорио проф. др Александар Костић никада нису предузете, а Статут Филозофског факултета донет 23. новембра 2018. представља само нови слој „козметике“ на стара и анахрона решења, која су, сходно овом луцидном предвиђању, била и остала генератор све озбиљнијих криза Филозофског факултета (укључујући и ову последњу, везану за доношење новог/старог Статута).

Статут о којем је реч има необичну двоипогодишњу историју настајања. Када је, 3. фебруара 2016, поништио поменуте две одлуке и вратио Статут у стање од 21. децембра 2012, Савет се показао свесним прекарне ситуације у којој се Филозофски факултет нашао и донео закључак о покретању поступка доношења новог Статута. Пошто је у међувремену било алармирано и Министарство просвете, науке и технолошког развоја, 6. априла 2016. је пристигао Извештај о интерној ревизији Филозофског факултета (<http://www.f.bg.ac.rs/files/akta/Izv-oIIR.pdf>), у којем се појавио исти закључак: „Статут Факултета, као најзначајнији интерни акт, застарео је, садржи норме које су у колизији, због чега његова примена доводи до недоумица и тражи тумачења органа који га је донео, што је произвело штетне последице у функционисању Факултета“. У Извештају је издвојено Наставно-научно веће, чије је (не)функционисање у претходном периоду „у озбиљној мери угрозило наставни процес и ефикасност студирања“ (стр. 27). Рок који је Министарство оставило за доношење новог Статута, као и бројних других мера које су паралелно морале бити предузете како би се превазишао постојећи правни (и не само правни) хаос на Филозофском факултету, био је 9 месеци. Извештај је узбуркао духове на Филозофском факултету и мобилизовао све снаге супротстављене коренитим „болоњским“ реформама, тако да је Статутарна комисија игнорисала закључак Савета о доношењу новог Статута од 3. фебруара 2016. не само до 6. јануара 2017, него и до 6. октобра 2017, па и до 6. јула 2018. (тј. до истека два додатна рока за спровођење мера које је у свом Извештају препоручило Министарство). Посебан куриозитет у том смислу представља допис од 22. новембра 2016, којим је председник Савета и Статутарне комисије проф. др Владимир Рибих позвао све организационе јединице Филозофског факултета и Студенски парламент да формулишу своје сопствене предлоге нових одредби Статута, при чему је нагласио да предлози морају бити номотехнички сређени као готове статутарне норме (*sic!*). Предлоге који су послати на основу овог позива Статутарна комисија је након тога игнорисала баш као и поменути закључак Савета. Примера ради,

Одељење за психологију је протествовало против идеје, која је тада колала по кулоарима, да ће се статутарне промене ограничити на повећање аутономије одељења и zaloжило се за што хитнију израду Статута који ће наставницима и сарадницима „омогућити да своје време, енергију и креативност посвете настави и науци, а не стварању и решавању међуљудских проблема или заштити свог достојанства“. Одељење за социологију било је конструктивније и послало је Статутарној комисији читав нов Статут.

Наговештај промена јавио се почетком јесени 2018. Пошто се приближавао 6. април 2019, када је поново требало подносити извештај све нестрпљивијем Министарству, дошло је време да се промени стратегија и од игнорисања пређе на стару добру – „козметику“. На новом Статуту Статутарна комисија почела је да ради 26. септембра 2018. *две и по године од олуке Савета и Извештаја Министарства и четири дана пре истека мандата њених чланова*. Основна идеја (претпостављам већ проф. др Миомира Деспотовића, иако је у то време на дужности још увек био в.д. декана проф. др Данијел Синани) била је да се стари текст Статута „осавремени“ одредбама новог Закона о високом образовању, новог Статута Универзитета и неколико других универзитетских правних аката уз помоћ „рутинске“ *copy/paste* методе. Другим речима, поступило се као да је Филозофски факултет перфектно организована институција коју је потребно само „освежити“ и дати јој „нови сјај“. **Након тога, Статут је донет експресно, уз озбиљна кршења процедуре:**

1. Статутарна комисија је, као што је већ речено, игнорисала све предлоге који су пристили на позив њеног председника проф. др Владимира Рибића од 22. новембра 2016.
2. Декан проф. др Миомир Деспотовић није дозволио конституисање новог сазива Статутарне комисије **него је и после 1. октобра 2018. наставио да користи услуге „кооперативног“ старог сазива**, чиме су прекршени Статут Филозофског факултета (члан 232, став 2: „Чланови сталних комисија бирају се на период од три године“) и одлуке Наставно-научног већа од 25. јуна 2015. (којом су именовани чланови Статутарне комисије за период од 01. октобра 2015. до 30. септембра 2018) и од 27. септембра 2018. (којом су именовани нови чланови Статутарне комисије за период од 01. октобра 2018. до 30. септембра 2021).
3. Седница Наставно-научног већа на којој је требало да се усвоји Предлог Статута заказана је у понедељак, 19. новембра 2018, само три дана пре њеног одржавања (22. новембра), иако члан 10. Пословника тражи пет дана (скраћивање рока могуће је само ако би у супротном настале „штетне последице“, а декан проф. др Миомир Деспотовић се у овом случају на њих није позвао).
4. Обавештење о постављању Нацрта Статута на сајт Факултета послато је у среду, 21. новембра, само један дан уочи седнице Наставно-научног већа (и два дана уочи седнице Савета, који је усвојио Предлог Статута). Пословником Наставно-научног већа није прецизиран рок у којем се члановима мора доставити материјал за седницу, али је прописано да мора бити довољан како би они искористили своје „право и дужност да се припреме“ (чл. 11). Ставити на увид Нацрт Статута који има 83 стране текста један дан пре седнице представља флагрантно кршење права (и дужности) чланова Наставно-научног већа да се припреме за расправу. Слично важи и за чланове Савета који су имали само један дан више да се припреме за једну такву „ситницу“ као што је доношење Статута.

Савест свих учесника ове фарсе наркотизована је тиме што су константно опомињани да гласају само за „рутински“ промењен Статут (тј. само за оно што „иовако-ионако морамо да урадимо“), док ће она права, суштинска и озбиљна промена сачекати нека боља времена. Иста стара прича из 2008. рециклирана је једну деценију касније и успела је да придобије незанемарљив број од 107 чланова Наставно-научног већа (од укупно 262). Нико од њих, наравно, није се оптерећивао тиме што **Филозофски факултет има превише кумулираних проблема у функционисању** који на отклањање не могу да чекају та боља времена (од којих се Факултет, парадоксално, што више пролази време све више удаљава).

Неколико примера биће сасвим довољно да се схвати о каквим проблемима је реч.

Већ и сам начин на који је Наставно-научно веће усвојило Предлог Статута на својој седници одржаној 22. новембра 2018. говори да са овим факултетским телом нешто озбиљно није у реду. У Извештају о интерној ревизији Филозофског факултета од 6. априла 2016. Министарство је, као што је већ наведено, посебно апострофирало неодговарајућу статутарну регулацију Наставно-научног већа, која у пракси доводи до ситуација које су „у озбиљној мери угрозиле наставни процес и ефикасност студирања“. Улога Наставно-научног већа у доношењу новог/старог Статута показала је његову способност да угрози и све друге процесе на Факултету. Притом одмах треба рећи да су проблеми које има Наставно-научно веће заправо исти као и проблеми са којима се суочава Изборно веће (на шта је још 2009. указао тадашњи декан проф. др Александар Костић у свом већ цитираном обраћању на заједничкој седници оба већа) **и представљају епифеномене главног проблема са којим се Филозофски факултет већ одавно суочава.** Током прве деценије 21. века, наиме, нестала је критична маса редовних професора који су имали своје уходане механизме вршења аутономије и чија је „хумболтовска“ универзитетска етика чинила принципијелну интегративну снагу Факултета. Њен нестанак осетио се већ при првом сусрету Наставно-научног већа са „болоњским“ изазовима које је инаугурисао Закон о високом образовању из 2005. То је време када јачају **средобежне** тенденције на Факултету и када започиње *брижљиво негована неодговорност* чланова Наставно-научно веће (али и Изборног већа): материјали им се више не шаљу одштампани на папиру, електронске верзије материјала (ради се о гомилама од по педесетак измешаних фајлова, што за Наставно-научно, што за Изборно веће) постављају се на Сајт све касније, толерише се „гласање ногама“ (тј. напуштање амфитеатра када се нека тачка дневног реда „одужи“ због појављивања спорног питања за које се ретко ко припремио), а могуће је и остати у амфитеатру (и убрајати се у кворум) и не гласати (тј. без икаквих последица кршити члан 22. Пословника Наставно-научног већа и члан 21, став 1. Пословника Изборног већа). У таквом стању Наставно-научно веће донело је прве нове студијске програме који су, иако у највећем делу прекопирани стари, ипак аредитовани 2009. Реакцију студената на те програме – у питању су били разорни вишемесечни протести са блокадама Факултета 2011. и 2014. године – Наставно-научно веће није ни разумело ни желело да разуме, па се преговори са студентима и нису одвијали о правим узроцима проблема – о нетранспарентним условима студирања и кршењу права студената на 40-часовну радну недељу – него о њиховим последицама. На крају су и уступци студентима били скромни и палијативни: само у домену финансијских олакшица и броја испитних рокова. Од тада Наставно-научно веће почиње да заборавља студенте – иако трећи протест увелико траје: протест средњошколаца којима не пада на

памет да студирају на Филозофски факултету – и посвећује се кварењу већ нарушених међуљудских односа запослених. Тако се догодио парадокс да је двадесетак година након демотирања социјалистичког самоуправљања у СФРЈ на Филозофском факултету у Београду дошло до ренесансе његових најпогубнијих манифестација – од тзв. „ооуризације“ (тј. до затварања у одељења и игнорисања добробити ширих организационих целина, у овом случају Факултета), преко аутархизације (тј. до преокупације властитим проблемима и игнорисања потреба корисника услуга, у овом случају студената), до самопарализације (тј. до губитка озбиљности у одлучивању о комплексним питањима, која доводи до осцилација од индоленције до блокаде рада тела у којима се доносе одлуке, у овом случају Наставно-научног већа и Изборног већа). **Најновији пример потпуне дисфункционалности Наставно-научног већа Филозофског факултета представља усвајање Извештаја о упису студената на основе и мастер студије у школској 2018/2019. години на последњој седници одржаној 20. децембра 2018. Након што су – неприпремљеним и незаинтересованим – члановима Наставно-научног већа презентовани поражавајући подаци према којима се сваке од последњих пет година на Филозофски факултет упише мање по просечно 45 студената, стварајући губитак од око 50.000 евра годишње, нико није имао никакву реакцију – нити се реакција уопште очекивала – и Извештај је усвојен, *хутке и на брзину*. Ни речи није било о томе *ко* се уписује на студије (о чему речито говори податак да је на тесту знања 2014. просечан скор који су остварили кандидати за упис на основне студије био 24,24 од укупно 30 поена, док је 2017. пао на свега 19,70 – податак за 2018. немам), а поготово никоме није пало на памет да се запита о *узроцима* оваквог стања. То нас доводи до другог примера штетности новог/старог Статута Филозофског факултета.**

Уписани студенти на студијске групе Филозофског факултета (2014. и 2018)

Студијска група	Буџет 2014.	Буџет 2018.	Самоф. 2014.	Самоф. 2018.	Свега 2014.	Свега 2018.
Филозофија	209	165	150	151	359	316
Социологија	320	296	229	275	549	571
Педагогија	246	207	62	64	308	271
Андрагогија	114	114	74	61	187	175
Психологија	326	343	213	219	539	562
Историја	292	274	331	294	623	568
Истор. умет.	277	221	221	217	498	438
Археологија	182	149	177	178	359	327
Етн. и антро.	175	162	128	110	303	272
Клас. науке	49	31	39	31	88	62
Укупно	2190	1962	1624	1600	3814	3562

Рестриктивни услови за завршетак студија из члана 55. старог Статута Филозофског факултета релаксирани су преузимањем (*copy/paste*) члана 101, став 4. Статута Универзитета у Београду од 2018, тако да члан 55, став 1. новог/старог Статута дозвољава да студент заврши студије „до истека рока у троструком броју школских година потребних за реализацију студијског програма“. Међутим, остао је непромењен члан 65, став 1, који гласи „Ако је у току студирања донет нови студијски програм, студент

наставља студирање по студијском програму по ком је организована настава у наредној школској години.“ Ова „лакоћа“ са којом Факултет може студенте да пребацује са једног на други студијски програм и додаје им нове обавезе (и то „преко ноћи“, свега неколико дана уочи почетка нове школске године) била је предмет петиције студената социологије (из генерација од 2009/2010 до 2014/2015) од 20. септембра 2017. године. У петицији се тврдило да пракса коју омогућава овај члан води у кршење права студената које гарантује члан 91 (садашњи став 99), став 1. Статута Универзитета у Београду, и то право „на благовремено и тачно информисање о свим питањима који се односе на студије“ (тачка 2) и „на активно учествовање у доношењу одлука, у складу са Законом и статутом (тачка 3). Студенти су тада одредбе универзитетског и факултетског статута тумачили „тако да студентима и студенткињама уписаним по једном студијском програму гарантују завршетак студија (током осам година) по том програму“ и затражили од Факултета расветљавање овог питања, изразивши наду „да ћемо заједничким договором успети да избегнемо катастрофалне последице по студенте и студенткиње генерација које су на удару интересовања због неизвесности, несигурности и општих услова студирања“. Протеком времена, нове генерације долазе, како су то студенти у петици тачно формулисали, „на удар“, а да расветљавања постављеног питања нема. Прилика да се поради на члану 65. у новом Статуту је пропуштена, тако да ће опстати, како су то студенти у петицији још тачније формулисали, „неизвесност, несигурност и општи услови студирања“ због којих је пољуљан углед Факултета, због којих слаби жеља за студирањем на његовим студијским групама и због којих ће се на 45 студената које је Факултет изгубио у 2018. надовезати по 45 или више студената у 2019, 2020, 2021...

Трећи пример штетности новог Статута односи се на поступак избора декана. Тај проблем је посебно занимљив за Одбор за статуарна питања, с обзиром на то да је његова прва дужност да „прати примену Статута“ (члан 56, став 1, тачка 1 Статута Универзитета у Београду). У овом случају спорна је примена члана 65, става 7. Статута, који гласи: „Начин и поступак избора и разрешења декана ближе се уређују статутом факултета“. На Филозофском факултету за поступак избора декана неупоредиво су мање релевантни чланови 198-204. новог Статута (у питању су неизмењени чланови 206-212. старог Статута) од фамозног члана 2. Пословника Кандидационе комисије (*sic!*), који не само да нема никакве везе са Статутом него је, поврх свега, још и нејасно формулисан. Сам проф. др Миомир Деспотовић је тако на једвите јаде изабран за декана, и то тек након што је Кандидациона комисија донела „званично тумачење“ члана 2. свог Пословника, на основу којег је ефикасно елеминисана свака могућност да Кандидациона комисија Наставно-научном већу предложи било кога другог осим њега самог. Након спроведеног поступка избора декана Кандидациона комисија је организовала расправу о спорном члану 2. свог Пословника и, већином гласова, одлучила да га не мења (свака друга одлука била би, наравно, blasphemична!). Међутим, представници три одељења (за социологију, филозофију и класичне науке) том приликом су се изјаснили против примене овог члана, као нестатутарног, што је у наредном поступку избора декана довољно да онемогући избор било ког кандидата. Пошто се у новом/старом Статуту налазе исте норме као и у старом (*copy/paste*), то практично значи да у овом моменту Филозофски факултет нема регулисан поступак избора декана.

За крај сам оставио брљотину карактеристичну за поступке у којима се *copy/paste* метода исувише брзоплето примењује. Правилником о раду етичких комисија и Одбора за професионалну етику Универзитета у Београду од 30. јуна 2016. прописана је обавеза факултета да оформе своје етичке комисије у року од 60 дана. По том питању, међутим, ништа нису учинили ни декан проф. др Војислав Јелић, ни продекан за финансије проф. др Данијел Синани, који је постао в.д. декана када је декан поднео оставку. Пошто су се пријаве за неакадемско понашање гомилале, пасивност управе је довела до додатног тровања ионако лоших међуљудских односа на Факултету (једно сведочанство може се наћи на адреси <https://pescanik.net/v-d-dekana-filozofskog-fakulteta-ucestvuje-u-prikrivanju-plagijata/>). Нови декан је „пожурио“ да стање поправи тако рећи одмах по ступању на дужност и дописом од 15. октобра 2018. позивао је одељења и Кабинет за стране језике да „доставе предлоге једног члана и једног заменика члана из реда професора [...] како би се припремио предлог за седницу Наставно-научног већа, планирану за 15.11.2018. године.“ Нажалост, у брзини је пропустио да прочита члан 5. Правилника о раду етичких комисија и Одбора за професионалну етику, који предвиђа да декан само консултује „катедре“ (у случају Филозофског факултета у питању су одељења), а не да од њих тражи предлоге чланова етичке комисије (став 1), као и да факултети састав и рад етичке комисије морају ближе уредити општим актом (став 5). Пошто му је накнадно указано на непостојање основа за формирање Етичке комисије Филозофског факултета на седници Наставно-научног већа планираној за 15. новембар 2018, декан проф. др Миомир Деспотовић је у Нацрт Статута брже-боље угурао члан 215. (у првој верзији га није било), који се односи на ову комисију и којим је требало да васпостави правни основ за свој допис од 15. октобра. Међутим, у ставу 1. члана 215. новог/старог Статута предвиђено је да Етичка комисија има 9 чланова, што би значило да једна од десет организационих јединица од којих су тражени „предлози“ чланова и заменика чланова (9 одељења и Кабинет за стране језике) ипак неће имати своје „представнике“ (такође остаје отворено питање шта ће се десити ако ниједна организациона јединица не предложи сараднике и истраживаче, који, сходно ставу 2, морају имати своје представнике у Етичкој комисији). Како ће се даље одвијати процедура избора чланова и заменика чланова Етичке комисије на основу лапидарног члана 215. Статута тешко је прогнозировать, али је Одељење за социологију ову тачку скинуло са дневног реда своје седнице одржане 6. децембра све док се не разјасне неовоискрсле нејасноће везане за састав ове комисије.

На погубан смер у којем је, још и пре него што је преузео дужности декана, преокренуо поступак доношења Статута, проф. др Миомира Деспотовића сам упозорио у два отворена писма (од 23. октобра и 21. новембра), а то су учиниле и друге колеге (сви спадамо у групу која је бојкотовала тај део поступка доношења Статута). Такође сам га подсетио да је, још као кандидат за декана, у Програму рада из јануара 2018. написао да је „основни задатак нове управе“ да се „превазиђу или значајно ублаже“, између осталог, и „дубоке поделе и тензије између наставника на појединим одељењима и Факултету у целини, које угрожавају ефикасно обављање основне делатности“ (стр. 3), као и да ће се он лично, у остваривању тог циља, придржавати „одлука Савета факултета, Наставно-научног и Изборног већа, и њихових комисија“ (стр. 4). Резултат седнице Наставно-научног већа одржане 22. новембра 2018. било је даље продубљивање „дубоких подела и тензија између наставника на појединим одељењима и Факултету у целини, које угрожавају ефикасно обављање основне делатности“, кршење члана 232, става 2. Статута и две одлуке

Наставно-научног већа, као и спречавање рада чланова Статутарне комисије којима је Наставно-научно веће 27. септембра 2018. поклонило своје поверење.

Надам се да ће овај кратак опис стања на Филозофском факултету и услова под којима је донет нови/стари Статут бити од користи члановима Сената када буду одлучивали о његовој усаглашености са Статутом Универзитета у Београду. Пошто је и проф. др Миомир Деспотовић члан Сената, остали чланови ће бити у прилици да од њега непосредно чују и његово виђење наведених проблема (лично бих волео да се са његовим виђењем упознају и чланови Одбора за статутарна питања). У сваком случају, приликом одлучивања о давању сагласности на овај Статут чланови Сената ће се заправо опредељивати између поделе одговорности за стање на Филозофском факултету и слања упозорења његовој управи, запосленима и студентима да хитна цезура нема алтернативу. Пошто је Статут Филозофског факултета идеална подлога за настанак нових инцидентних ситуација у његовој примерни и пошто у превазилажењу тих ситуација немам намеру да учествујем (три пута је било довољно!), његово проглашење за усаглашеног са Статутом Универзитета водило би аутоматском престанку мог чланства у Одбору за статутарна питања. На крају крајева, у том случају би било јасно да са члановима новог сазива Сената не делим исто схватање статутарности (као што је то вероватно био случај са ранијим сазивима који су ме континуирано бирали за члана овог стручног тела) и да је куцнуо час да на моје место у Одбору за статутарна питања буде изабран неко други.

С поштовањем,

У Београду, 24. децембра 2018.

Проф. др Александар Молнар